Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

Provinciale appreciatie verkenning natuurinclusief

Augustus 2026

Interprovinciaal Overleg
Gezamenlijke provincies
WWW.IPO.NL

Deze appreciatie in vogelvlucht

In een natuurinclusieve samenleving heeft de huidige spanning tussen economie en ecologie plaatsgemaakt voor symbiose en hebben we natuur breed als oplossing ingezet voor maatschappelijke opgaven. Mensen wonen, werken en recreëren in een groene gezonde leefomgeving, zijn zich bewust van de meerwaarde daarvan en varen er wel bij.

Als provincies willen we verantwoordelijkheid nemen voor het verder vormgeven van deze samenleving – met 2050 als stip op de horizon. Wij zijn van mening dat deze transitie noodzakelijk is om de natuur de basis te laten blijven voor de huidige en toekomstige brede welvaart van Nederland. Dat deze basis onder druk staat is evident.

We willen deze rol pakken vanuit onze verantwoordelijkheid voor het gedecentraliseerde natuurbeleid. Bovendien zijn we als middenbestuur uitstekend gepositioneerd om lokale maatschappelijke energie en landelijke slagkracht te bundelen. Ook hebben we als provincies laten zien dat we een centrale rol kunnen dragen; we hebben aan de basis gestaan van de natuurinclusieve beweging en hebben al significante stappen gezet.

Het is nu zaak om de ingezette beweging krachtiger en consistenter te maken en deze te verankeren in beleid en uitvoering. Onze focus ligt daarbij op het versterken en benutten van natuurwaarden buiten de natuurgebieden – waarmee we onze inspanningen binnen het Natuurnetwerk complementeren. Dit doen we in samenhang met andere ruimtelijke functies, opgaven en beleidsprocessen en in samenspraak met onze partners.

De Verkenning Natuurinclusief biedt een goed startpunt voor een krachtig vervolg. Op basis van ons oordeel over de verkenning komen we tot het volgende aanbod:

Over het fundament – visie, maatlat en kennis- en communicatie

1. Provincies bepalen zelf hoe ze “natuurinclusief” aanduiden en welke accenten ze leggen. Daarbij staat vast: meekoppelen van natuur en biodiversiteit in alle provinciale beleidsvelden en aanjagen van maatschappelijk initiatief.
2. Het concept Basiskwaliteit Natuur (BKN) omarmen we als gezamenlijke maatlat. We pleiten ervoor om de natuuropgaven buiten de natuurgebieden (zoals uit de NHV) te vertalen in termen van BKN, zodat de natuurinclusieve beweging gaat bijdragen aan de opgaven die voorvloeien het Natuurplan van de NHV.
3. De provincies versterken kennisontwikkeling waar ze dat kunnen, gericht op het concretiseren van natuurinclusieve maatregelen en baten, en roepen de andere overheden en de domeinen op samen op te optrekken. Met gerichte communicatie naar stakeholders, partners en inwoners verspreiden de provincies natuurinclusieve kennis, via de inzet van innovatieve, visuele en creatieve methoden.

Over het aanjagen van maatschappelijk initiatief – bouwsteen 1

4. Het aanjagen van maatschappelijke initiatieven blijven we voortzetten. We bieden aan om hier een sleutelrol in te gaan spelen, in samenhang met de domeinen – die zich wat ons betreft ook regionaal gaan oriënteren.
5. Daarnaast treffen de provincies zelf maatregelen voor biodiversiteit via de geëigende wegen zoals ontwikkeling van groenblauwe dooradering en uitvoering van agrarisch natuurbeheer.

Over het natuurinclusiever maken van overheidshandelen in de fysieke leefomgeving – bouwsteen 2

6. We zetten ons in om natuurinclusief werken in de eigen organisatie uit te rollen, met per provincie een vaste coördinator als aanspreekpunt.
7. Via het principe van collegiaal bestuur wordt natuurinclusief werken de verantwoordelijkheid van het hele College van GS.

Over de uitvoering

8. De provincies steunen het instellen van een interbestuurlijke governancestructuur en zijn bereid deel te nemen aan een nieuw coördinatieteam. We willen dit team ook benutten om de wisselwerking tussen de centrale transitiepartijen te orkestreren.
9. We zijn bereid om een actieve faciliterende en verbindende rol te pakken richting gemeentes en waterschappen om ook daar natuurinclusief werken te stimuleren en samen natuurinclusieve maatschappelijke initiatieven aan te jagen.
10. Het Programmabureau Natuurinclusief kan wat ons betreft de schakel worden tussen het nationale en het decentrale schaalniveau, gericht op het in kaart brengen van systeemknelpunten en het identificeren van leerdoelen en opschalingskansen.

Borging van het aanbod

Om dit bod waar te maken zijn volgens deze appreciatie drie dingen nodig:

> Nieuwe interbestuurlijke afspraken. "Natuurinclusief" moet een volwaardige pijler van het Nederlandse natuurbeleid worden gericht op natuur buiten de natuurgebieden. Dit wordt afgesproken in een nieuw Bestuursakkoord Natuur c.q. Natuurpact 2.0.

> Verbinding met andere natuurinclusieve processen, zoals de uitwerking en uitvoering van de Agenda Natuurinclusief 3.0 die gebaseerd moet worden op de adviezen uit de Verkenning. Provincies dragen daar als volwaardige partner aan bij.

> Structurele middelen. De reikwijdte en draagkracht van de provinciale inzet hangt af van het beschikbaar komen van financiering vanuit het Rijk, ter aanvulling van eigen middelen. Het gaat om geld voor het aanjagen van initiatieven, voor coördinatie en communicatie, voor ontwikkeling van kennis en voor personele inzet in de verschillende beleidsthema's.

1. Introductie

Op 23 juni 2025 is de "Verkenning Natuurinclusief; De vruchten plukken van natuurinclusief werken" opgeleverd, in opdracht van het Ministerie van LVVN en het IPO. Doel was te onderzoeken wat de gezamenlijke overheden te doen hebben om de maatschappelijke beweging naar een natuurinclusieve samenleving te ondersteunen.

Een volgende stap is dat de vier verschillende overheidslagen (Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten) zowel eigenstandig als in samenhang via een appreciatie hun mening geven over de Verkenning en aangeven welke vervolgstappen zij zien.

Hieronder volgt de appreciatie vanuit de provincies[1], bestaande uit vijf delen:

- Het natuurinclusieve proces tot nu toe: een provinciaal perspectief
- Voorbeelden van natuurinclusieve stappen door provincies
- Het gezamenlijke oordeel over de verkenning
- Positionering en aanbod voor verdere provinciale inzet
- Een inschatting van wat daarvoor nodig is

1 Hoewel wij als gezamenlijke provincies mede opdracht hebben gegeven voor de Verkenning, is deze door twee onafhankelijke verkenners uitgevoerd. Het IPO heeft geparticipeerd in het ondersteunende projectsecretariaat, maar heeft geen doorslaggevende zeggenschap gehad over de inhoud van het advies. Daarom is het opportuun dat ook wij als provincies de verkenning appreciëren.

2. Het natuurinclusieve proces tot nu toe: een provinciaal perspectief

Als provincies zijn we verantwoordelijk voor de invulling en uitvoering van het natuurbeleid. In 2012 en 2013 is dit geformaliseerd met Decentralisatieakkoord Natuur en het Natuurpact, waarin niet alleen de focus ligt op het herstellen en versterken van de biodiversiteit maar ook op het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en het verbinden van natuur en economie.

Daar waar in eerste instantie de nadruk vooral lag op de natuurgebieden en op agrarisch natuurbeheer, hebben we inmiddels onderkend dat het van belang is om breder te kijken naar het overige landelijke gebied en de dorpen en steden. Er is daarbij ook sprake van een breder perspectief: natuurbeleid voeren is in ons eigen belang, onze samenleving is namelijk afhankelijk van een robuuste natuur en een rijke biodiversiteit en natuur kan de oplossing zijn van verschillende maatschappelijke opgaven.

Als nadere uitwerking hiervan hebben de provincies mede aan de wieg gestaan van de natuurinclusieve beweging die zich sinds enkele jaren manifesteert. Een kort overzicht:

- In 2019 lanceren we samen met het Rijk het manifest Nederland Natuurpositief, dat zich richt op het op orde brengen van de condities van de meer algemene natuur die zich in de directe leefomgeving van mensen bevindt. De focus ligt op versterken en verbeteren van wat al goed gaat en verbreden en verbinden waar het nog nodig is.
- In het Programma Natuur (de eerste reactie van Rijk en provincies op de stikstofproblematiek) benadrukken we dat de natuuropgave zich ook buiten de natuurgebieden bevindt en dat toewerken naar een natuurinclusieve samenleving nodig is voor het behalen van de natuurdoelen[2].
- In het Handvest Nederland Natuurinclusief uit april 2021 roepen we samen met de terreinbeherende organisaties de politiek op om een Agenda Natuurinclusief te ontwikkelen en daarna te omarmen. Deze urgente oproep wordt ondersteund door een brede maatschappelijke coalitie.

Uiteindelijk resulteert dit in de Agenda Natuurinclusief 1.0, die we in juni 2022 samen met het Rijk vaststellen.

De kern: De natuur is de basis van ons bestaan. Maar de natuur is zover verwaarloosd, dat het niet meer voorziet in elementaire behoeften, zoals voldoende schoon water en schone lucht, een gezonde bodem en voldoende bestuivers. [...] De consequentie is dat we de natuur moeten herstellen en de kracht van de natuur beter benutten bij het oplossen van onze maatschappelijke vraagstukken. Op de lange termijn is een natuurinclusieve samenleving in 2050 het doel".

2 Dit is later uitgewerkt door het PBL in de "Natuurverkenning 2050 – Scenario Natuurinclusief"

De volgende stap wordt het aanjagen van een maatschappelijke beweging, eerst in acht, later in tien maatschappelijke domeinen. Het Ministerie van LNV (later LVVN) faciliteert deze beweging met een Programmabureau. Een brede groep van domeinleiders- en trekkers treedt aan, verenigd in het Collectief Natuurinclusief. Dit resulteert in de Agenda Natuurinclusief 2.0 die in november 2023 wordt gepresenteerd. Als provincies ondersteunen we de beweging die in gang wordt gezet, participeren we in het Natuurinclusief Nationaal Overleg (NiNO) en leveren we input op de nieuwe agenda.

In februari 2024 schrijven we een appreciatie van de Agenda Natuurinclusief 2.0, met complimenten voor de grote groep bedrijven, organisaties, kennisinstellingen, overheden en burgers die aan de slag zijn gegaan. Ook laten we zien wat zelf al doen[3], presenteren we ideeën over vervolgstappen en roepen we overheden op om een aantal dingen te regelen (zie tekstbox 1).

De brede beweging naar een natuurinclusieve samenleving verdient steun van de overheid: door met de natuur samen te werken bevorderen we onze fysieke en mentale gezondheid, houden we onze omgeving leefbaar en anticiperen we op de klimaatveranderingen.
De natuur als partner van de grote opgaven rond (betaalbare) bouw, vergroten van de leefbaarheid en transities in het landelijk gebied. Provincies werken samen met het Rijk en de mede-overheden aan de agendering van meer en betere natuur overal om ons heen, ook als een langetermijn bijdrage aan het realiseren van de Europese natuurdoelen, waarmee een nieuwe stikstofcrisis voorkomen kan worden.
Provincies roepen met haar propositie Landelijk gebied op te kiezen voor een bredere benadering van Natuur1 en bepleiten zo om natuur meer als oplossing te zien voor maatschappelijke opgaven, zoals het vasthouden van water en verkoeling van steden. Deze bredere benadering zet niet in op juridificering van de natuurinclusieve aanpak maar juist een meer intrinsieke verweving in ons doen en laten; in alle bestuurlijke en operationele domeinen van Nederland, dus ook binnen het provinciale beleid: in eigen huis en daarbuiten.
Dat vraagt enerzijds om samenwerking, draagvlak en facilitering, maar anderzijds op termijn wellicht ook om condities en randvoorwaarden, afgestemd op en desgevraagd vanuit het maatschappelijke speelveld. Beide aspecten worden geagendeerd in de Agenda Natuurinclusief 2.0 door het Collectief Natuurinclusief. De gezamenlijke provincies zijn partner van dit collectief en richten haar inzet vooral op ondersteuning van de beweging.
Als collectief van verenigde provincies, het IPO, zetten we ons in voor een interbestuurlijke aanpak met resultaat. We willen dat doen als één overheid: gebiedsgericht en samen met de inwoners van Nederland. En bij een stevige agenda van het Collectief Natuurinclusief hoort stevige ondersteuning, op het gebied van instrumentarium, capaciteit en financiële armslag. Hier hoort ook een Investeringsagenda bij.
Het IPO roept op tot een gezamenlijke interbestuurlijke inspanning om deze beweging en de bijbehorende investeringsagenda de gewenste richting op te faciliteren: naar een meer natuurinclusieve samenleving 2050.

Tekstbox 1: provinciale oproep uit de appreciatie van de Agenda Natuurinclusief 2.0

3 Zie ook "Natuurinclusief denken en doen. Hoe staat het ervoor in de provincies?"

3. Voorbeelden van natuurinclusieve stappen

Inmiddels zijn we enkele jaren verder en hebben we stevige stappen gezet. Binnen alle provinciehuizen is aandacht voor de natuurinclusieve beweging, veelal via **een agenda of programma**. Enerzijds met een expliciete verwijzing naar "natuurinclusief" (zoals in Brabant, Zeeland, Drenthe, Flevoland, Utrecht, Limburg en Zuid-Holland), anderzijds is het onderwerp ingebed in reeds lopende programma's met een andere titel (zoals in Overijssel, Groningen, Friesland en Noord-Holland). Gelderland stimuleert natuurinclusieve maatregelen via de aparte beleidsthema's.

Een belangrijk onderdeel van de agenda's en programma's is dat we binnen onze eigen organisaties inzetten op **natuurinclusief werken** door op zoek te gaan naar kruisbestuivingen met de verschillende provinciale beleidsthema's. Hier zijn duidelijke raakvlakken met de domeinen van de Agenda Natuurinclusief te onderscheiden. In verschillende provinciale visies wordt bovendien de natuurinclusieve samenleving als stip op de horizon gezet, gekoppeld aan een gezonde leefomgeving en brede welvaart[4].

In de appreciatie van de Agenda Natuurinclusief 2.0 hebben we speciale aandacht besteed aan de domeinen **infrastructuur, wonen en landbouw**. Inmiddels zetten we ons zonder uitzondering in voor het versterken van de biodiversiteit langs provinciale wegen[5], werken provincies aan de concretisering van "natuurinclusief" als onderdeel van toekomstbestendig bouwen[6] en rollen we platforms, beleid, programma's of stimuleringsregelingen uit om natuurinclusieve landbouw te stimuleren[7].

De provinciale aandacht voor natuurinclusief werken komt verder naar voren in concrete vergroeningsprojecten. Zo financieren provincies met gemeenten de aanleg van groene schoolpleinen[8] of zijn er regelingen waarmee zowel rechtspersonen als burgers hun directe woonomgeving kunnen vergroenen[9]. Een eerste voorbeeld van natuurinclusief inrichten van eigen terrein is er ook al: de landschapstuin voor het provinciehuis in Zwolle (zie afbeelding 1).

4 Zoals in de nieuwe Omgevingsvisie van Utrecht, of de Toekomstvisie Zeeland 2050

5 Navraag leert dat alle provincies vormen van ecologisch beheer toepassen, en met succes (zie bijvoorbeeld in Groningen). Daarnaast realiseren we faunapassages en kijken we naar natuurinclusieve gebiedsontwikkeling zoals bij de N69 in Brabant.

6 Bijvoorbeeld het Convenant Toekomstbestendig Bouwen, ondertekend door Utrecht, Flevoland Noord-Holland en Zuid-Holland. Provincies als Brabant, Drenthe en Overijssel werken aan hun eigen aanpak.

7 Zoals het uitgebreide stimuleringsbeleid van de provincie Brabant, de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw van de drie noordelijke provicies Drenthe, Fryslan en Groningen, het Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland of de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw.

8 Er zijn regelingen in Brabant, Utrecht, Zeeland, Zuid-Holland, Drenthe, Overijssel en Gelderland.

9 Zoals de Utrechtse regeling voor groene, gezonde en klimaatbestendige steden en dorpen, de subsidieregeling Groen Zuid-Holland of het Actieplan Biodiversiteit van de provincie Flevoland.

Afbeelding 1: Landschapstuin bij het provinciehuis van Overijssel in Zwolle

Verder is **kennisontwikkeling- en deling** een belangrijk aspect van de natuurinclusieve provinciale inspanningen. In verschillende provincies lopen bijvoorbeeld initiatieven om Basiskwaliteit Natuur (BKN) verder handen en voeten te geven (zie verder paragraaf 4.2). Ook zijn er kennisagenda's- en platforms opgezet en congressen georganiseerd[10].

Daarnaast is er een structurele samenwerking ontstaan tussen de provincies in de vorm van het interprovinciale **coördinatorenoverleg natuurinclusief,** dat is ondergebracht in de IPO-structuur. In dit overleg worden beleidsprocessen afgestemd, ervaringen uitgewisseld, zijn de landelijke domeinen op bezoek geweest en wordt geregeld afgestemd met het landelijke Programmabureau. In eigen huis zijn de coördinatoren de spin in het web die "natuurinclusief" onder de aandacht brengen bij collega's van andere beleidsafdelingen.

Ook in het **inkoop- en aanbestedingsbeleid** van verschillende provincies wordt momenteel aandacht besteed aan natuurinclusief, als één van de criteria van duurzaam of maatschappelijk verantwoord inkopen[11].

10 Zoals de Aanpak Groen Kapitaal in Noord-Holland, een Kennisplatform voor gemeenten in Limburg, en Natuur voor Elkaar en het Congres Natuurlijk in Overijssel.

11 In bijvoorbeeld Noord-Holland en Flevoland zijn al concrete stappen gezet, Brabant, Utrecht en Overijssel inventariseren de mogelijkheden.

4. Over de verkenning: gezamenlijk oordeel

Als provincies hebben we geconstateerd (onder andere in de bovengenoemde appreciatie van de Agenda Natuurinclusief 2.0) dat we er niet zijn met alleen het aanjagen van een maatschappelijke beweging. Bestuurskracht van alle overheden is nodig om daadwerkelijk een verschil te kunnen maken bij de transitie naar een natuurinclusieve samenleving. Deze constatering heeft aan de basis gestaan van ons mede-opdrachtgeverschap voor de Verkenning Natuurinclusief.

Wanneer we als gezamenlijke provincies naar het eindrapport van deze verkenning kijken willen we beginnen met een compliment uit te delen: de Verkenning is doorwrocht, zit goed in elkaar, is empirisch rijk en is op veel punten herkenbaar. Hieronder gaan we in meer detail in op de verschillende onderdelen van de Verkenning[12].

4.1 Nut en noodzaak & kansen en knelpunten

Als provincies delen we de nut en noodzaak van natuurinclusief werken, wat we bijvoorbeeld al hebben aangegeven in het reeds gememoreerde Handvest Nederland Natuurinclusief. We willen in dit licht graag nog het belang van de natuur voor onze eigen welvaart benadrukken; we hebben de verschillende ecosysteemdiensten hard nodig om ook in de toekomst in een gezonde, aantrekkelijke leefomgeving te kunnen wonen, met gezond voedsel en schoon drinkwater.

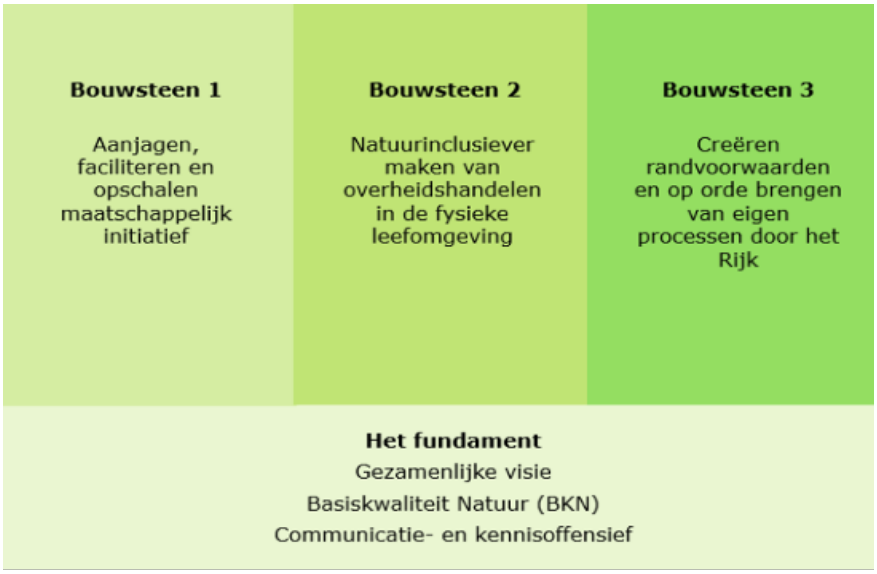
De natuurinclusieve beweging biedt daarbij kansen om de soms verlammende spanning tussen ecologie en economie te verminderen en maatschappelijke opgaven aan te pakken. Of zoals de concept Agenda Natuurinclusief van de provincie Utrecht stelt: *"Hoe meer ruimte we geven aan natuur, hoe meer ruimte er ontstaat voor ons allemaal"*[13].

Ook de geschetste probleemanalyse in het hoofdstuk over kansen en knelpunten herkennen we. Natuurinclusieve maatregelen of oplossingen worden vaak als complex, tijdrovend en duur gezien, terwijl daar niet concreet tegenover staat welke maatschappelijke voordelen of economische baten ze hebben. Dit maakt bedrijven, burgers, het maatschappelijk middenveld en overheden terughoudend om stappen te zetten. Ook de macht der gewoonte van de huidige manier van werken is van invloed, met weliswaar integrale ambities maar vaak nog steeds sectorale organisatie en budgettering. Natuurinclusieve pilots lukken al wel, maar opschaling veelal nog niet.

12 De hoofdstukken 1 (Inleiding) en 4 (Lessen uit de theorie) laten we daarbij buiten beschouwing.
13 Definitieve vaststelling wordt verwacht medio 2026.

4.2 Strategie

In de systematische aanpak die de Verkenning voorstelt herkennen we de oproep uit de provinciale appreciatie van de Agenda Natuurinclusief 2.0 (zie tekstbox 1 in hoofdstuk 2 hierboven). **We steunen dan ook het voorstel om een fundament te leggen en drie bouwstenen in te richten.** Hieronder lopen we de verschillende elementen van de voorgestelde aanpak (zie figuur 1) stapsgewijs langs, waarbij we eigen accenten leggen. In tekstboxen vatten we de bijbehorende bevindingen van de Verkenning kort samen.

Figuur 1: Centrale elementen van de Verkenning Natuurinclusief

4.2.1. Het fundament, onderdeel gezamenlijke visie

We vinden het van belang dat er een gedeeld beeld is van wat een natuurinclusieve samenleving behelst. Wij zien een aantal leidende aspecten:

- We beschermen, versterken en vergroten de natuurwaarden die we hebben, waarbij we de nadruk leggen op natuur buiten de natuurgebieden.
- Dit doen we vanuit het besef dat onze samenleving en welvaart verweven zijn met de natuur, zowel verder weg als dichterbij, en dat we er daarmee van afhankelijk zijn.
- We vinden het dan ook belangrijk dat iedereen toegang heeft tot de natuur en dat natuur een vanzelfsprekende plek krijgt in ons denken en doen.
- Daarom nemen we het natuurbelang mee in onze beleidsprocessen en kiezen we voor natuurinclusieve oplossingen. Ook naar buiten toe dragen we dit belang uit.

§ 5.2.1 Een gezamenlijke visie en dashboardaanpak

> Een gezamenlijke visie is het startpunt van effectieve interbestuurlijke samenwerking en is noodzakelijk om duurzame systeemverandering te realiseren.

> Natuur en biodiversiteit zijn daarbij geen randvoorwaarde, maar een vanzelfsprekend en integraal onderdeel van samenleving en economie.

> Gezamenlijke visievorming vergroot bewustzijn van de meerwaarde van natuurlijke oplossingen voor maatschappelijke opgaven en verduidelijkt de bijdrage aan het realiseren van natuurdoelen.

> Hierdoor ontstaat draagvlak en handelingsperspectief om natuur structureel en consistent te verankeren in het eigen beleid.

> Een dashboardaanpak met Kritieke Prestatie Indicatoren vertaalt de visie naar thema's, acties en verantwoordelijkheden en biedt inzicht in procesmatige voortgang en inhoudelijke resultaten.

> Door objectivering en onderlinge vergelijkbaarheid ontstaat inzicht in prestaties en voortgang, met oog voor lokale omstandigheden en beleidscontext

Tekstbox 2: Samenvatting paragraaf 5.2.1

Als we op deze manier te werk gaan komt een natuurinclusieve samenleving in zicht. De voorgestelde dashboardaanpak kan helpen dit te concretiseren en te monitoren. Dit betekent overigens niet dat wij één definitie van wat "natuurinclusief" precies is in beton gaan gieten – een proces dat naar verwachting veel tijd zou vergen. Het is voor ons voldoende om grofweg hetzelfde beeld te hebben, nadere invulling gebeurt per provincie. Verdere concretisering brengen we aan via het concept BKN (zie hierna).

4.2.2. Het fundament, onderdeel Basiskwaliteit Natuur

Het inzetten van het concept Basiskwaliteit Natuur (BKN) als maatlat steunen we volmondig. Dat BKN gaat over het verbeteren van condities spreekt aan, omdat je daar met concrete maatregelen op kunt ingrijpen. Ook is er veel waardering voor de bredere bruikbaarheid van BKN om ook het landschap te versterken en biedt BKN een eenduidig kader om voortgang te meten. Verschillende provincies hebben BKN reeds toegepast[14] .

§ 5.2.2 Basiskwaliteit Natuur als maatlat

Er is behoefte aan een duidelijke maatlat om te bepalen wanneer sprake is van 'voldoende' natuurinclusief handelen en om handelingsperspectief te bieden aan alle betrokken partijen. Basiskwaliteit Natuur (BKN) kan dienen als richtinggevend concept.

Focus op condities biedt voordelen

> BKN richt zich op het borgen van een robuust ecosysteem voor algemene soorten buiten natuurgebieden, met aandacht voor milieuomstandigheden, inrichting en gebruik en beheer.

> Deze benadering maakt het eenvoudiger om natuuropgaven te koppelen aan andere maatschappelijke opgaven en vergroot het adaptief vermogen van ecosystemen.

14 Bijvoorbeeld de provincie Drenthe die de BKN toepast in ruimtelijke plannen en beheer.

BKN biedt een helder streefdoel en een gemeenschappelijke taal

> BKN helpt bij het concretiseren van een gebiedsgericht streefbeeld voor natuur, met meeweging van taal, belangen en activiteiten van grondeigenaren en beheerders. Dit versterkt het draagvlak en is noodzakelijk voor een effectieve, integrale aanpak van samenhangende drukfactoren.

Meten en monitoren

> BKN maakt het mogelijk om effecten van maatregelen te meten, te vergelijken en te monitoren.

Belangrijke bijvangst: bijdrage aan NHV- en VHR-doelen

> Veel soorten met instandhoudingsdoelen komen voor in het landelijk en stedelijk gebied en profiteren van verbeterde condities.

> BKN draagt daardoor bij aan het realiseren van natuurdoelen, met name die van de NHV, waaronder doelen voor stedelijk groen, herstel van agrarische ecosystemen en bestuivers.

Noodzaak tot verdere operationalisering van BKN

> BKN wordt in toenemende mate toegepast in pilots en beleidsinitiatieven. Een doorvertaling naar projectniveau is nodig om biodiversiteitswinst van individuele initiatieven inzichtelijk te maken.

> Hiertoe wordt er gewerkt aan het ontwikkelen van KPI's gerelateerd aan de BKN condities, in samenhang met andere beleidsdoelen (zoals waterkwaliteit).

> Aansluiting bij bestaande maatlatten en monitors op sectoraal en regionaal

Tekstbox 3: Samenvatting paragraaf 5.2.2.

Volgens ons kan BKN bovendien een sleutelpositie innemen bij een vruchtbare koppeling tussen de maatschappelijke natuurinclusieve beweging enerzijds en de Nederlandse natuuropgave buiten de natuurgebieden – bijvoorbeeld voortkomend uit de NHV – anderzijds. Dit vergt twee cruciale stappen:

a. Deze natuuropgaven dienen vertaald te worden in termen van BKN.
b. Lokale natuurinclusieve initiatieven moeten zo worden vormgegeven dat ze ter plekke een bijdrage leverenaan de basiskwaliteit van de natuur.

Als we dit op deze manier organiseren snijdt het aan meerdere kanten: maatschappelijke partijen worden in hun kracht gezet en in hun waarde gelaten (waardoor de maatschappelijke energie behouden blijft) en werken tegelijkertijd mee aan het behalen van overheidsopgaven doordat het resultaat van hun inspanningen optelt tot significante biodiversiteitswinst. En bovendien: samen werken we aan meer brede welvaart in een samenleving waarin economie en ecologie elkaar versterken.

4.2.3. Het fundament, onderdeel communicatie- en kennisoffensief

Een natuurinclusief communicatie- en kennisoffensief is voor ons een wezenlijk onderdeel van het verder aanjagen van de natuurinclusieve beweging. We zien dagelijks wat het opbouwen van een netwerk, het organiseren van creatieve bijeenkomsten, fysieke ontmoetingen met partners en creatieve communicatie oplevert aan enthousiasme, goodwill, medestanders en deelname aan projecten.

§ 5.2.3. Een communicatie- en kennisoffensief

Met een communicatie- en kennisoffensief kan natuurinclusief denken onderdeel worden van het reguliere handelen van bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders. Essentieel zijn het ontkrachten van de aanname dat natuur een kostenpost is en het bieden van concrete handelingsperspectieven.

Spreek een breed en divers publiek aan

> De communicatie moet zich richten op een breed palet aan doelgroepen die in hun eigen taal worden aangesproken. Inzet van onverwachte ambassadeurs, inspirerende praktijkvoorbeelden en nieuwe technologieën vergroot de impact.

Doorontwikkeling en gebruik van natuurlijk kapitaal datasets en tools

> Maak gebruik van tools die de waarde van natuurlijk kapitaal, ook in monetaire zin, inzichtelijk maken. Dit ondersteunt de verankering ervan in besluitvorming.

> Trainingen en multidisciplinaire expertteams kunnen hierbij helpen.

Zet een kennisplatform op met wetenschap, overheden en praktijk

> De beschikbare kennis over natuur en biodiversiteit is omvangrijk, maar versnipperd en onvoldoende toegankelijk en toepasbaar.

> Er is behoefte aan een structureel kennisplatform dat kennis en netwerken bundelt, deelt en doorontwikkelt in aansluiting op de praktijk.

Tekstbox 4: Samenvatting paragraaf 5.2.3.

Als provincies kunnen we de rol die we veelal al pakken verder en breder uitbouwen. Hierbij leggen we het accent op verschillende typen kennis. Ten eerste willen we laten zien hoe natuurinclusieve oplossingen eruit zien. Ten tweede gaan we in kaart brengen wat de voordelen van deze oplossingen zijn in termen van maatschappelijk en financiële meerwaarde. Als dat goed voor het voetlicht gebracht wordt, kunnen natuurinclusieve maatregelen worden meegenomen in kosten-batenanalyses en krijgen ze makkelijker een plek in ruimtelijke ontwikkelingen. Financiële ondersteuning vanuit het Rijk is nodig om deze stap te kunnen zetten (zie verder de paragrafen 4.2.6 en 4.3.2 en hoofdstuk 6).

4.2.4. Bouwsteen 1 - het aanjagen van maatschappelijk initiatief

Het stimuleren van maatschappelijk initiatief, de kern van de Agenda Natuurinclusief 2.0, is in onze ogen van cruciaal belang. We waarderen dan ook de inspanningen vanuit de domeinen en de inzet van het Programmabureau. Ook zelf jagen we een veelvoud aan dergelijke initiatieven aan (zie hoofdstuk 3 hierboven). We zijn dan ook van mening dat dit aanjagen met volle kracht door zou moeten gaan, vanaf nu gekoppeld aan BKN.

§ 5.3.1. Bouwsteen 1 – Aanjagen, faciliteren en opschalen van maatschappelijk initiatief

Veelbelovende maatschappelijke initiatieven laten zien wat werkt en genereren kennis, draagvlak en vertrouwen te creëren. Tevens brengen ze aan het licht waar bestaande kaders knellen.

Private initiatieven blijven ondersteunen en koppelen aan BKN

> Private en maatschappelijke initiatieven moeten blijvend worden gestimuleerd en gefaciliteerd via netwerkvorming, communicatie en kennis- en adviesondersteuning.

> Door ze te koppelen aan BKN kan de bijdrage aan biodiversiteitsherstel eenduidiger worden.

Leerdoelen en opschalingsmogelijkheden identificeren

> Duiden van leerdoelen en opschalingskansen is essentieel om nieuwe kennis breder te benutten.

> Overdraagbaarheid naar andere contexten, inzicht in succesfactoren, koppeling aan beleids- en uitvoeringsprogramma's en structurele financiering zijn hierbij cruciaal.

Systeemknelpunten identificeren en agenderen

> Bestaande kaders kunnen natuurinclusieve initiatieven onbedoeld belemmeren. Het is noodzakelijk knelpunten in beeld te brengen en daar vervolgacties op te organiseren binnen andere bouwstenen, gericht op beleidsaanpassing en systeemverandering.

Tekstbox 5: Samenvatting paragraaf 5.3.1.

We vinden wel dat dit effectiever en efficiënter georganiseerd moet worden. Het stimuleren van de initiatieven moet meer decentraal gebeuren, bijvoorbeeld op provinciaal schaalniveau, in samenwerking met gemeenten en waterschappen. Hierdoor ontstaan er regionale netwerken van initiatiefnemers, lokale overheden en maatschappelijke organisaties die gericht ondersteund kunnen worden.
De landelijke domeinenstructuur kan dan met hulp van het Programmabureau worden ingezet om – eventueel via de provincies – in deze netwerken systeemknelpunten te identificeren. Daarna kunnen er op Rijksniveau opschalingsmogelijkheden geagendeerd worden, die vervolgens weer hun weg kunnen vinden naar de regionale netwerken. In het verlengde hiervan kan het kennis- en communicatieoffensief worden ingevuld.

4.2.5 Bouwsteen 2 - natuurinclusiever maken van overheidshandelen in de fysieke leefomgeving

Als overheden spelen we een cruciale rol in de transitie naar een natuurinclusieve samenleving. Provincies staan aan de lat voor de natuuropgave en pakken de handschoen al op[15]. Vanuit het beleidthema "natuur" wordt de samenwerking gezocht met andere thema's, om te kijken naar gezamenlijke stappen, waar maatschappelijke partners bij aangehaakt worden. In de praktijk blijkt dat hiermee de domeinen uit de Agenda Natuurinclusief bediend worden, met soms nog verdere verbreding.[16]

§ 5.3.2. Natuurinclusiever maken van overheidshandelen in de fysieke leefomgeving

Provincies, gemeenten, Waterschappen en (Rijks)uitvoeringsorganisaties staan voor een complexe samenhangende ruimtelijke opgave in zowel stedelijk als landelijk gebied. Ze hebben de sleutel in handen bij het natuurinclusiever maken van de leefomgeving.

Natuurinclusiever werken door decentrale overheden en (Rijks)uitvoeringsorganisaties

> Natuurinclusief denken kan worden vertaald naar visies, beleid, instrumenten en programma's van decentrale overheden en (Rijks)uitvoeringsorganisaties.

> Het is van belang om daarbij de baten van natuurinclusief werken expliciet te maken en aan te sluiten bij bestaande werkwijzen.

Belemmerende regels agenderen en wegnemen

> Decentrale regelgeving die n•atuurinclusieve oplossingen belemmert, dient actief te worden gesignaleerd en aangepast.

> Indien belemmeringen voortkomen uit nationale wet- en regelgeving, is agendering en opvolging op Rijksniveau noodzakelijk.

Maatschappelijk initiatief integreren in gebiedsprocessen

> Het vroegtijdig betrekken van natuurinclusieve maatschappelijke initiatieven in gebiedsprocessen vergroot de kans op integrale en gedragen oplossingen.

Experimenten met integrale gebiedsfinanciering opzetten

> Natuurinclusieve initiatieven kennen vaak meerdere publieke en private baathouders, waardoor gecombineerde financiering nodig is.

> Experimenten met integrale gebiedsfinanciering waar deze partijen bij betrokken zijn bieden inzicht in het effectief bundelen van financieringsstromen en beleidsvelden.

Tekstbox 6: Samenvatting paragraaf 5.3.2

Deze manier van werken biedt kansen om de natuurinclusieve beweging te verbreden en te verdiepen. Op termijn kan ook samenwerking gezocht worden met de gemeenten en waterschappen, met aandacht voor de opgaven waar deze overheden aan werken, zoals op sociaal vlak of qua bodem en water.

15 Bijvoorbeeld Flevoland, Brabant, Zuid-Holland en Utrecht

16 Zo omvat de Agenda Natuurinclusief Brabant 12 thema's die de domeinen overstijgen

Een kritische kanttekening: wat ons betreft beperkt natuurinclusief overheidshandelen zich niet tot de fysieke leefomgeving. Ook in thema's als onderwijs, gezondheid, economie en financiën is het van belang dat natuurinclusief werken geïntroduceerd wordt. Daarnaast is ook het winnen van de "hearts and minds" van de samenleving – via goede communicatie en het stimuleren van maatschappelijk initiatief – essentieel.

4.2.6. Bouwsteen 3 - creëren van randvoorwaarden en op orde brengen van de eigen processen door het Rijk

Het is voor de provincies van essentieel belang dat er budget komt om natuurinclusieve maatregelen aan te jagen, natuurinclusief werken door te ontwikkelen, BKN in te zetten en een kennis- en communicatieoffensief te lanceren (zie verder hoofdstuk 6 hieronder).

Als dit budget er komt verwachten we dat we een belangrijke hefboom in handen hebben; met de extra middelen kunnen we eigen reeds lopende en toekomstige provinciale beleidstrajecten – en bijbehorende instrumenten – voorzien van een natuurinclusieve inslag. Dat biedt perspectief op relatief veel biodiversiteitswinst voor relatief weinig middelen (zie verder hoofdstuk 5).

Bouwsteen 3 bevat waardevolle adviezen voor het Rijk. Wat wij er willen uitlichten is dat we het van cruciaal belang vinden dat meerdere departementen (dus niet alleen LVVN) structureel betrokken raken. Verder zien we ook waardevolle aanknopingspunten voor de provincies, bijvoorbeeld op het gebied van inkoop en aanbesteding, grondgebruik, integratie van maatschappelijk initiatief in beleids- en uitvoeringsprogramma's, eigen regels en subsidies en integraler maken van sectoraal beleid. Hierin verwachten we een faciliterende rol van het Rijk richting de mede-overheden.

§ 5.3.3. Creëren van randvoorwaarden en op orde brengen van de eigen processen door het Rijk

Het Rijk heeft een sleutelrol in het creëren van kaders voor een natuurinclusieve samenleving en het realiseren van een gelijker speelveld tussen natuurinclusieve en gangbare praktijken.

Ondersteuning voor de financiering van natuurinclusieve maatregelen

> Financiële vergoedingen zijn nodig om natuurinclusieve maatregelen rendabel te maken; in het landelijk gebied bestaan hiervoor al regelingen, in het stedelijk gebied veelal niet.

Ontwikkelen van innovatieve financieringsmodellen

> Innovatieve financieringsinstrumenten en goed onderbouwde businesscases zijn nodig om lange terugverdientijden, diffuse maatschappelijke baten en beperkte dekking voor beheer en onderhoud op te vangen.
> Het Rijk kan bijdragen door het afdekken van onrendabele toppen en het verminderen van risico's, bijvoorbeeld via borgstellingen, revolverende fondsen en blended finance.

Natuurinclusiever maken van inkoop en aanbesteding

> Inkoop en aanbesteding zijn krachtige sturingsinstrumenten voor natuurinclusief werken, maar biodiversiteit is hierin nog beperkt uitgewerkt.
> Ontwikkeling van natuurinclusieve criteria is nodig, met eventuele aanscherping naar normering.

Natuurinclusiever maken van pacht, inrichting en beheer van gronde

Overheden beschikken over omvangrijke grondposities en kunnen via pachtvoorwaarden, inrichting en beheer sturen op natuurinclusiviteit.

Maatschappelijk initiatief integreren in beleids- en uitvoeringsprogramma's

> Goede natuurinclusieve initiatieven kun je verbinden aan beleids- en uitvoeringsprogramma's zodat handelingsperspectief en synergie met andere beleidsthema's ontstaat.

Wegnemen van belemmerende regelgeving

> Wet- en regelgeving die natuurinclusieve initiatieven belemmert, moet op departementaal niveau worden geadresseerd en aangepast, met een nadruk op ruimtelijke ordening.

Natuurinclusiever maken van sectoraal beleid en uitvoeringsorganisaties

> Natuurinclusief denken en werken moet gemeengoed worden binnen het Rijk via concrete doorvertaling naar sectorale beleidsvelden, instrumenten en uitvoeringspraktijken.

> Natuurinclusief werken kan worden gepositioneerd als innovatieopgave, met nature-based solutions als sleuteltechnologie en met betrokkenheid van de financiële sector.

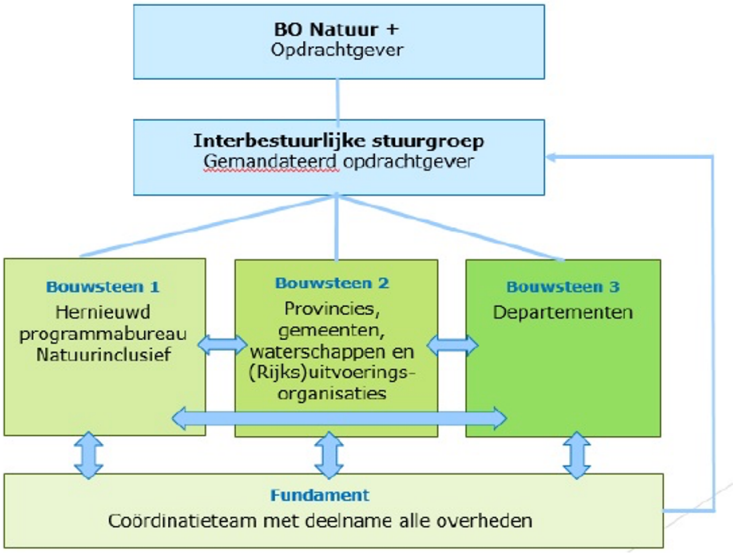
Standaardisering, normering en afbouw van milieuschadelijke subsidies

> Bewezen natuurinclusieve praktijken kunnen worden gestandaardiseerd en op termijn

Tekstbox 7: Samenvatting paragraaf 5.3.3

4.3 De uitvoering

De verkenning stelt dat om tot uitvoering te komen een intensief interbestuurlijk samenspel nodig is dat tot systeemverandering leidt. Ook wordt geadviseerd om aan te sluiten bij bestaande structuren, specifiek rondom de NHV. Daar hoort ook een governance structuur bij (zie figuur 2).

Figuur 2: Voorgestelde governancestructuur

Wij zien in die structuur drie samenhangende perspectieven – interbestuurlijk, nationaal en decentraal – die we hieronder apart adresseren.

4.3.1. De uitvoering – interbestuurlijk perspectief[17]

De geschetste governancestructuur stelt ophanging aan een BO Natuur + en een interbestuurlijke stuurgroep voor. Ook dient er een interbestuurlijk coördinatieteam te komen dat het fundament gaat leggen. Dit team heeft weliswaar een interbestuurlijke inslag maar het Rijk neemt het voortouw.

Op zich steunen wij deze lijn. Wel willen we benadrukken dat provinciale ideeën over de definitie van "natuurinclusief", de doorontwikkeling van BKN en eigen ervaringen qua kennis en communicatie een centrale rol moeten te spelen bij het leggen van het fundament. We willen hiermee ruis tussen landelijke en provinciale ontwikkelingen voorkomen (zie verder hoofdstuk 5).

17 Het interbestuurlijk perspectief heeft betrekking op de paragrafen 6.1 (Het instellen van een coordinatieteam), 6.5 (Governancestructuur) en 6.6 (En nu aan de slag).

§ 6.1 Het instellen van een coördinatieteam

> Leg het fundament via een interbestuurlijk coördinatieteam met een stevige rol voor het Rijk.
> Laat het BO Natuur+ optreden als opdrachtgever, met een gemandateerd interbestuurlijk directeurenoverleg daaronder.
> Het team bestaat uit vertegenwoordigers van relevante departementen en decentrale overheden en kan bij LVVN of als onafhankelijke entiteit worden gepositioneerd.

Soft space voor samenwerking en experiment

> Het coördinatieteam faciliteert interbestuurlijke samenwerking via liaisons en werkt aan een gemeenschappelijke taal voor natuurinclusief werken.
> Maak een 'soft space' voor overleg, maatwerk en experimenten buiten bestaande beleids- en juridische kaders om.

Monitoring en kennisontwikkeling

> Het coördinatieteam maakt via een lerende aanpak dashboards met KPI's waarmee overheden voortgang meten en bespreken, als aanvulling op juridisch verplichte monitoring (NHV/VHR).
> Kennisontwikkeling blijft belegd bij LVVN, met een focus op BKN en natuurlijk-kapitaaltools.

§ 6.5 Governancestructuur

> De uitvoering wordt ondergebracht binnen de governance van het Nationaal Natuurherstelplan, waar alle betrokken overheidslagen al in vertegenwoordigd zijn.
> Het BO Natuur+ fungeert als opdrachtgever, met daaronder een interbestuurlijke stuurgroep.
> Het coördinatieteam beheert het dashboard, opgebouwd uit de dashboards van alle overheden.
> Naast de NHV-departementen wordt verbinding met OCW, FIN en VWS aanbevolen.

§ 6.6 En nu aan de slag

> Rol de aanpak al lerend uit, versterk verdienmodellen, bouw belemmerende regels stapsgewijs
> Start vanwege de urgentie die vanuit de NHV gevoeld wordt met initiatieven die concreet bijdragen aan NHV-doelen en focus op bewezen concepten met grote maatschappelijke meerwaarde.
> Werk parallel aan het fundament en de bouwstenen om natuurinclusief werken te normaliseren

Tekstbox 8: Samenvatting paragrafen 6.1, 6.5 en 6.

Aanvullend hierop stellen we voor het interbestuurlijke coördinatieteam een tweede functie te geven: het bijeenbrengen van de sleutelpartijen uit het fundament en de bouwstenen. Daarmee fungeert dit team als de voorgestelde 'soft space'.

In de slotparagraaf **"Nu aan de slag"** wordt nog een lans gebroken voor slimme koppeling met de implementatie van de NHV. In paragraaf 4.2.2 hebben we al aangegeven dat ons dat verstandig lijkt, waarbij we BKN als scharnierpunt willen benutten door zowel de natuurinclusieve initiatieven als de opgaven uit de NHV uit te werken in BKN termen. Hiermee kunnen deze initiatieven vergelijkbaar en "optelbaar" worden gewaardeerd.

4.3.2. De uitvoering – Rijksperspectief[18]

Een leidende rol voor het Rijk en het Programmabureau bij het opsporen en aanpakken van knelpunten, het faciliteren van opschaling en het formuleren van leerdoelen en een kennisagenda ligt voor de hand, waarbij samenwerking met de landelijk opererende domeinleiders- en trekkers zeer waardevol kan zijn. Ook onderkennen we dat doorwerking in de departementen cruciaal en hard nodig is.

§ 6.2 Een hernieuwd Programmabureau Natuurinclusief

- De uitvoering van bouwsteen 1 wordt belegd bij een hernieuwd Programmabureau Natuurinclusief, gericht op het aanjagen en faciliteren van maatschappelijk initiatief.
- Het programmabureau vergroot daarnaast kansen voor opschaling en signaleert en agendeert systeemknelpunten. Ook verbindt ze initiatieven aan landelijk beleid en uitvoeringsprogramma's.
- Structureel commitment van meerdere departementen is nodig vanaf 2027 om eigenaarschap en beleidsdoorwerking te borgen.
- RVO kan aanvullend optreden als laagdrempelig loket en 'one stop shop' voor initiatiefnemers.

§ 6.4 Het Rijk aan zet

- Het Rijk heeft een centrale rol bij het creëren van randvoorwaarden voor natuurinclusiviteit.
- Departementen moeten systeemknelpunten aanpakken en zelf natuurinclusiever gaan werken, inclusief monitoring via dashboards.
- OCW, VWS en FIN hebben een specifieke rol via respectievelijk onderwijs en onderzoek, gezondheid en financiële sturing, begrotingskaders en staatsdeelnemingen.

Tekstbox 9: Samenvatting paragrafen 6.2 en 6.4

Wij vinden echter dat het verstandiger zou zijn het Programmabureau zich zou toeleggen op het bepalen van leerdoelen en de kennisagenda en het identificeren en agenderen van systeemknelpunten en opschalingsmogelijkheden, samen met de landelijk opererende domeinleiders- en trekkers. Het aanjagen van maatschappelijke initiatieven zou dan meer decentraal kunnen plaatsvinden (zie ook paragraaf 4.2 en de volgende subparagraaf).

4.3.3. De uitvoering – decentraal perspectief[19]

Zoals aangegeven zijn provincies goed toegerust om een centrale rol te spelen bij het natuurinclusiever maken van overheidshandelen in de fysieke leefomgeving (zie paragraaf 4.2). We zijn daarom bereid om de geschetste regierol op ons te nemen en daar een interbestuurlijk akkoord over te sluiten (zie verder hoofdstuk 6).

18 In deze paragraaf pakken we de paragrafen 6.2 (Een hernieuwd Programmabureau Natuurinclusief) en 6.4 (Het Rijk aan zet) van de Verkenning samen

19 Deze paragraaf heeft betrekking op paragraaf 6.3 van de Verkenning (Regierol voor provincies in de fysieke ruimte)

§ 6.3 Regierol voor provincies in de fysieke ruimte

> Provincies worden gepositioneerd als coördinerend schakelpunt tussen Rijk en decentrale overheden voor natuurinclusief werken in de fysieke ruimte.

> Deze rol sluit aan bij bestaande verantwoordelijkheden en dient te worden vastgelegd in interbestuurlijke afspraken, bij voorkeur via herziening van het Natuurpact.

Interbestuurlijke samenwerking en monitoring

> Naast afspraken tussen Rijk en provincies is een breed akkoord nodig met gemeenten en waterschappen.

> Alle betrokken overheden dienen zelf natuurinclusiever te werken en hun voortgang te monitoren via dashboards en KPI's.

Capaciteit, middelen en organisatie

> Extra verantwoordelijkheden vragen om aanvullende capaciteit en middelen voor zowel projecten als samenwerking.

> Geoormerkte financiering kan opschaling ondersteunen; op termijn kan dit worden verminderd door betere verdeling van kosten en baten en afbouw van schadelijke subsidies.

> Liaisons zijn nodig om samenwerking te organiseren, met aansluiting bij bestaande overlegstructuren.

Tekstbox 9: Samenvatting paragraaf 6.3

In tegenstelling tot wat de Verkenning adviseert zijn wij daarnaast van mening dat het aanjagen van maatschappelijk initiatief (onderdeel van bouwsteen 1) ook op decentraal niveau belegd zou moeten worden, aangezien provincies, gemeenten en waterschappen zich dichter bij deze initiatieven bevinden dan het Rijk (zie ook paragraaf 4.2). Hiermee wordt "overlap" (waarbij zowel vanuit het Rijk als vanuit decentrale overheden initatieven worden aangejaagd zonder dat dat altijd wederzijds bekend is) vermeden.

Het is evident dat voor dit alles aanvullende middelen nodig zijn, conform wat de Verkenning hier over aangeeft (zie hoofdstuk 6 hieronder).

5. Positionering en aanbod van de provincies

Als provincies willen we een centrale rol vervullen bij het verder mogelijk maken van de transitie naar een natuurinclusieve samenleving. Deze rol baseren we op onze positie als primair verantwoordelijke voor het gedecentraliseerde natuurbeleid. Deze positie is weer gegrond in de geldende afspraken uit het Natuurpact, waaronder de opgaven voor het verbinden van natuur en economie en het versterken van maatschappelijke betrokkenheid bij natuur.

Op basis van ons oordeel over de verkenning (zie hoofdstuk 4) komen we tot de volgende positionering en bijbehorend aanbod:

- **We zien nut en noodzaak** van een transitie naar een natuurinclusieve samenleving, voortkomend uit het besef dat een gezonde en robuuste natuur – ook buiten de natuurgebieden – randvoorwaardelijk is voor de huidige en toekomstige welvaart en welbevinden van onze inwoners (zie paragraaf 4.1)
- **We streven daarom naar een natuurinclusieve samenleving in 2050**, waarbij we natuurwaarden buiten de natuurgebieden versterken en benutten, in samenhang met andere ruimtelijke functies en beleidsprocessen (zie paragraaf 4.2.1).
- **Provincies bepalen zelf hoe ze "natuurinclusief" in meer detail definiëren** en welke accenten ze leggen. De gezamenlijke richting is het meekoppelen van natuur en biodiversiteit in alle provinciale beleidsvelden en het aanjagen van maatschappelijk initiatief (zie paragraaf 4.2.1).
- **Het concept BKN omarmen we als gezamenlijk kader,** ook om natuurinclusieve initiatieven vorm te geven. We pleiten ervoor om de Nederlandse natuuropgaven (met name die van de NHV) ook te vertalen in termen van BKN, zodat natuurinclusieve initiatieven vanuit verschillende domeinen meetbaar kunnen bijdragen aan de realisatie van de natuuropgave (zie paragraaf 4.2.2).
- **We versterken onze inspanningen op het gebied van kennisontwikkeling** en roepen het Rijk, de domeinen van de Agenda Natuurinclusief en de andere decentrale overheden op hier samen in op te trekken. We richten ons onder andere op het concretiseren van natuurinclusieve toepassingen en het in beeld brengen van de baten van natuurinclusief werken (zie paragraaf 4.2.3).
- **Met gerichte communicatie verspreiden we het natuurinclusieve gedachtegoed,** zowel intern als naar buiten toe, zowel ambtelijk als bestuurlijk. We zoeken naar innovatieve, visuele en creatieve manieren om dat vorm te geven (zie paragraaf 4.2.3).
- **Het aanjagen van maatschappelijke initiatieven blijven we voortzetten**. We bieden aan om hier een sleutelrol in te gaan spelen, in samenhang met de domeinen – die zich ook regionaal gaan oriënteren – en het Programmabureau – dat de schakel kan worden tussen het nationale en het decentrale schaalniveau (zie paragrafen 4.2.4, 4.3.2 en 4.3.3).
- **Daarnaast blijven** we **zelf maatregelen treffen** om de biodiversiteit in het landelijk gebied te versterken, bijvoorbeeld via de realisatie van groenblauwe dooradering en het uitvoeren van het agrarisch natuurbeleid (zie hoofdstuk 2).

- **We zetten ons in om natuurinclusief werken binnen onze eigen organisaties uit te rollen** (zie paragrafen 4.2.5 en 4.3.3). We verwachten dat via synergie met bestaande beleidsprocessen op een efficiënte manier relatief veel biodiversiteitswinst geboekt kan worden. De mate waarin dat ook daadwerkelijk lukt hangt samen met de middelen die beschikbaar worden gesteld (zie ook hoofdstuk 6).
    - Iedere provincie stelt een coördinator aan die ervoor zorgt dat in elk provinciehuis binnen de provinciale beleidsthema's natuurinclusief werken uitgerold wordt.
    - We werken toe naar natuurinclusieve meekoppeling (bijvoorbeeld in onze Omgevingsvisies) en organiseren doorwerking in het provinciale instrumentarium, inclusief gebiedsgericht werken. Het is aan de individuele provincies zelf hoe ze dit verder vorm geven, en op welk specifiek ambitieniveau.
    - Via het principe van collegiaal bestuur wordt natuurinclusief werken de verantwoordelijkheid van het hele College van GS, niet alleen van de portefeuillehouder Natuur.
- We streven ernaar om bij het organiseren van doorwerking **in het provinciale instrumentarium stappen te zetten op het gebied van inkoop en aanbesteding, grondgebruik, integratie van maatschappelijk initiatief in beleids- en uitvoeringsprogramma's,** het natuurinclusief maken van eigen regels en subsidies en het integraler maken van sectoraal beleid. Als het Rijk dezelfde stappen nastreeft en faciliteert kunnen we een wederzijds leerproces organiseren (zie paragraaf 4.2.6).
- **We steunen de voorgestelde governancestructuur** (inclusief aansturing door het BO Natuur + en een interbestuurlijke stuurgroep) en zijn bereid deel te nemen aan het interbestuurlijke coördinatieteam. Hierin zullen we eigen ideeën over de definitie van "natuurinclusief", de doorontwikkeling van BKN en eigen ervaringen qua kennis en communicatie inbrengen ten behoeve van het leggen van het fundament (zie paragraaf 4.3.1).
- We stellen daarnaast voor om **het interbestuurlijke coördinatieteam ook te benutten** om de wisselwerking tussen de sleutelpartijen in de drie bouwstenen en de drie aspecten van het fundament te organiseren (zie paragraaf 4.3.1).
- We zijn bereid om **een actieve faciliterende, verbindende en stimulerende rol** te pakken richting de eigen gemeentes en waterschappen om ook daar natuurinclusief werken aan te jagen en stimuleren natuurinclusieve maatschappelijke initiatieven via onze netwerken van maatschappelijke partners (zie paragraaf 4.3.3).
- We zorgen ervoor dat de initiatieven die we aanjagen **resultaten opleveren die in termen van BKN vertaald kunnen worden**. Op deze manier dragen de initiatieven bij aan de realisatie van de Nederlandse natuuropgave buiten de natuurgebieden (met name uit de NHV). Randvoorwaardelijk hierbij is dat deze opgave ook in termen van BKN vertaald wordt (zie paragrafen 4.3.1 en 4.2.2).
- We stellen voor dat het Programmabureau zich toe gaat leggen op het **in kaart brengen van systeemknelpunten,** op het identificeren van opschalingsmogelijkheden en op het concretiseren van leerdoelen en het aansturen van kennisontwikkeling. Dit kan in samenhang met (of eventueel als onderdeel van) het nieuw op te richten interbestuurlijke coördinatieteam (zie paragrafen 4.3.1 en 4.3.2).

6. Wat hebben we nodig?

Om ons bovengenoemde aanbod gestand te kunnen doen zijn drie dingen nodig.

1 Nieuwe interbestuurlijke afspraken.

- Het is onze wens dat "natuurinclusief" **een volwaardige pijler van het Nederlandse natuurbeleid** moet worden, als verdere concretisering van de ambities op het gebied van natuur en economie en natuur en samenleving uit het huidige Natuurpact, gericht op natuur buiten de natuurgebieden.
- Het is ook onze wens dat dit **nieuwe deel van het natuurbeleid gedecentraliseerd wordt**. We zijn bereid om de uitwerking en uitvoering daarvan ter harte te nemen, conform bovengenoemd aanbod.
- **Afspraken hierover kunnen plaatsvinden in het kader van onderhandelingen over een vernieuwd Bestuursakkoord Natuur c.q. Natuurpact 2.0.** In het meest recente regeerakkoord is aangegeven dat dergelijke onderhandelingen gevoerd zullen gaan worden.
- Wanneer "natuurinclusief" op deze manier decentraal verder wordt vormgegeven, verwachten we dat een stevig deel van de opgaves van de NHV kan worden ingevuld (al zal nader moeten worden uitgewerkt hoe dit verder vorm kan krijgen).
- Tegelijkertijd beseffen we ons dat we over een transitie spreken. Dit vergt een **langere doorlooptijd, met goede evaluatiemomenten, aandacht voor systeem- en gedragsverandering** en het afbouwen van onwenselijke c.q. schadelijke praktijken.
- In dit licht is het verstandig **de interbestuurlijke afspraken vergezeld te laten gaan van een (lerende) evaluatie.** Na bijvoorbeeld vijf jaar kan via een eerste rapportage – wederom op basis van BKN – worden geïnventariseerd wat de voortgang is, bijvoorbeeld aangaande het doelbereik van de maatschappelijke beweging in relatie tot de opgaven van de NHV.

2 Verbinding met andere natuurinclusieve processen, zoals de Agenda Natuurinclusief 3.0

- Parallel aan dit appreciatieproces wordt er door het Programmabureau en de domeinen gewerkt aan **de Agenda Natuurinclusief 3.0.** Wij willen daar als volwaardige partner aan bijdragen.
- We zijn van mening dat deze agenda gebaseerd zou moeten worden op de adviezen uit de Verkenning – die immers bedoeld was als voorbereiding op een vernieuwde agenda ter aanvulling op de maatschappelijke beweging die in gang werd gezet met de Agenda Natuurinclusief 2.0.
- Het is evident dat in de Agenda Natuurinclusief 3.0 aandacht besteed moet worden aan **een grotere overheidsbetrokkenheid**, conform de insteek van de Verkenning.

3 Structurele middelen.

- De reikwijdte en draagkracht van onze inzet hangt af van **het beschikbaar komen van financiering,** ter aanvulling van de eigen middelen die de provincies momenteel inzetten.
- Het gaat om geld voor onder andere de inzet van een coördinator, ontwikkeling van kennis op het gebied van BKN en (de baten van) natuurinclusief werken, personele inzet in de verschillende beleidsthema's, procesgeld om gemeenten en waterschappen te ondersteunen en middelen voor het aanjagen van natuurinclusieve maatschappelijke initaitieven.
- Daarnaast blijven middelen nodig voor maatregelen die we zelf in het landelijk gebied treffen, zoals **de realisatie van groenblauwe dooradering en agrarisch natuurbeheer.**
- Afrekenbaarheid kan georganiseerd worden met de eerder aangeduide focus op BKN, geconcretiseerd via een op te zetten **dashboard**.

E-mail: lg@ipo.nl

Den Haag
Herengracht 23